

Πρόλογος

«Τον καιρό εκείνο που...», περιγράφει με ακρίβεια τα γεγονότα η Ιστορία, «Μια φορά κ' έναν καιρό...» λέει αόριστα ο Μύθος, που αν και δεν ξέρουμε ποιο γεννήθηκε πρώτο, το βέβαιο είναι ότι αυτά τα δίδυμα αδέρφια δεν έχουν μαλώσει ποτέ για τα πρωτοτόκια και με το στερνοπαίδι, την Παράδοση, πάνε χέρι-χέρι στον χρόνο.

Έτσι, όπως έχουμε τις δύο θρησκευτικές Διαθήκες, την Παλαιά και την Καινή, έτσι έχουμε και δύο ιστορικές:

Παλαιά Διαθήκη με σοφία και με πνεύμα
του Γένους η Παράδοση και η Μυθολογία,
Καινή Διαθήκη με ιδρώτα και αίμα
του Έθνους μας η Ιστορία, ευλογία.

Όσα έχουμε περάσει, δεν μπορούμε να τα αλλάξουμε, όπως λέει και ο αρχαίος τραγικός Αγάθων: *Μόνου γάρ αὐτοῦ καί θεός στερίσκεται, ἀγένητα ποιεῖν ἄσσο' ἂν ἢ πεπραγμένα.* (Ακόμα και ο Θεός δεν έχει τη δυνατότητα να κάνει, σαν να μην έχουν γίνει αυτά που έχουν γίνει). Γι' αυτό, καλό είναι να διασώζουμε αυ-τά που είναι στη μνήμη μας, έτσι όπως τα ζήσαμε, με όλα εκείνα που περάσαμε, για να ξέρουν οι επόμενοι αν πρόκειται για λάθη να μην κάνουν τα ίδια, να επιλέγουν τα καλά και να κάνουν καλύτερα.

Με το σκεπτικό αυτό και με τη σοφή φράση που είπε ο Ουίλλιαμ Σαίξπηρ «Ό,τι είναι παρελθόν, είναι πρόλογος», άρχισε η σκέψη μου να τρέχει, η φαντασία μου να καλπάζει και οι πέντε αισθήσεις μου να μην χορταίνουν από της Παράδοσης τους πέντε άρτους.

Θεωρώ, ότι: Όσο είμαστε παιδιά χαιρόμαστε τη ζωή, έφηβοι φερόμαστε σαν θεοί, ενήλικες αγωνιζόμαστε σαν ημίθεοι και υπερήλικες συνειδητοποιούμε ότι είμαστε θνητοί.

Κι αυτό, γιατί της ζωής το υφάδι όταν φτάνει στο τέλος του, του χρόνου ο κόμπος πλησιάζει στο χτένι, τότε ο άνθρωπος για το «*τώρα*» νοιώθει ανήμπορος και για το «*μετά*» αισθάνεται αβέβαιος.

Ό,τι ωραίο και άσχημο, χαρούμενο και λυπητερό, αναμνήσεις καλές και κακές, έρχονται συμφιλιωμένες και επουλώνουν πληγές με μια ατέλειωτη συναισθηματική φόρτιση που γεμίζει της καρδιάς η μπαταρία, δίνει ανάσα στην ελπίδα, η ζωή παίρνει τα πάνω της και με αυτό το «*νόστιμον ἡμᾶρ*», αν και είναι πολλές φορές πικρό σαν το κινίνο, γίνεται γλυκό στη σκέψη, νόστιμο στη φαντασία, γιατρικό στην καρδιά και ψυχοφάρμακο, με τις πρόσφατες μνήμες να ξεθωριάζουν και οι παλιές να ζωντανεύουν και να παίρνουν σάρκα και οστά.

Που, πότε έρχονται σαν το αεράκι που δροσίζει το μέτωπο, άλλοτε ζεστός αέρας που παίρνει την κρυάδα από την καρδιά, κάποτε γίνεται δυνατός που παίρνει το καπέλο και τρέχουμε να το πιάσουμε, κάθε φορά που νοσταλγούμε αυτά που ζήσαμε, ένα κομμάτι από τη ζωή που θέλουμε να ξαναζήσουμε.

Έτσι, πήρα της ζωής μου το τρένο με τα 79 βαγόνια του χρόνου τον συρμό, με προορισμό να γυρίσω πίσω στο χωριό εκεί που είδα της ζωής το πρώτο φως, να οσφρανθώ του χωριάτικου ψωμιού τη μυρωδιά, να γευτώ τη «*χοιρνομπου-*

κιά» μέσα από της ψυχής μου το λαγήνι, να πλώ ένα ποτήρι κρασί από της καρδιάς μου το βαγένι στη μνήμη όλων αυτών που έχουν "φύγει" και στην υγεία όλων των συγχωριανών όπου κι βρίσκονται.

Πήγα και πήρα, λοιπόν, τον «Βασιλάκη» από το χέρι, τρέξαμε ξυπόλητοι στις μνήμης τα σοκάκια, παίξαμε με τις αναμνήσεις στον δρόμο, στο σχολείο, στα χωράφια και πού δεν πήγαμε και ποιους δεν είδαμε, με συντροφιά τις πέντε αισθήσεις και τη διαίσθηση (κάποιες στιγμές) να μας κατευθύνει, όλα όπως τα ζήσαμε έτσι και τα λέμε, οι παλιοί να θυμηθούν και οι νέοι να μάθουν ότι αυτή η εποχή δεν ήταν παραμυθένια, μα ούτε και παραμύθι.

Με το ένα μου χέρι στην καρδιά (ανέκαθεν το συναίσθημα με τραβούσε και η λογική με συγκρατούσε), με της αναζήτησης την πυξίδα και της εξερεύνησης την περιέργεια στου χώρου τα μονοπάτια και στου χρόνου τα απομεινάρια από ιστορία και παράδοση, εκθέτω εδώ όσα έχουν δει τα μάτια μου, αυτά που έχουν ακούσει τα αυτιά μου, με όσα έχω διαβάσει σε βιβλία και μ' εκείνα που μου υπαγόρευσε η διαίσθησή μου.

Με μια γενική περιγραφή από την κοινωνική ζωή με ήθη, έθιμα και δραστηριότητες, έχω την αίσθηση ότι είναι ένας μικρός καθρέφτης μιας γενιάς σε μια εποχή, που αν και μοιάζει σήμερα με παραμύθι για μικρά παιδιά, είναι στ' αλήθεια μια ιστορική ανθοδέσμη με αποξηραμένα-μυρωδάτα λουλούδια της Παράδοσης και στου Πολιτισμού μας το ανθοδοχείο, μια αναγνώριση του αγώνα που έκανε η μεταπολεμική γενιά για να επιζήσει και μία μάχη που έδωσε για να ζήσει τα παιδιά της.

Εκεί, άρχισε η σκέψη μου να τρέχει σαν τρελή ξυπόλητη στις αναζήτησης τ' αγκάθια, που ούτε ένα από τα τριβόλια δεν με είχε τρυπήσει τότε στις πατούσες.

Κάθε άνθρωπος είναι και ένα βιβλίο, αρκεί να το γράψει και να μην τα παίρνει όλα μαζί του όταν φεύγει από τη ζωή, να κάνει αυτό που έχει πει ο Κομπούκιος, «Μελέτησε τό παρελθόν αν θές νά όρίσεις τό μέλλον».

Είναι κρίμα, ένας λαός όπως τον δικό μας, να σβήνει μνήμες και αναμνήσεις, να τραυματίζει την Παράδοση, να σκοτώνει τον Πολιτισμό του, να θάβει την Ιστορία του και να χάνει την Ταυτότητά του, τη στιγμή που άλλοι λαοί από το τίποτα και από το πουθενά κυκλοφορούν με πλαστή ταυτότητα και κάλπικη ιστορία.

Στην προσπάθειά μου να βρω και να αποκαλύψω το εφτασφράγιστο μυστικό που αιώνες κρατάει «ο τάφος του Βαφειού» και δεν αποκαλύπτει ποιος, ή ποιοι ήσαν οι νεκροί, με τα ευρήματα από την ανασκαφή που έκανε ο αρχαιολόγος Χρήστος Τσουντας, με την περιγραφή για τον τάφο και έπειτα από του Χρυσανθου Χρήστου τη β' ανασκαφή, ανέσκαψα ξανά τον τάφο με το συναίσθημα, μελέτησα τα ευρήματα με τη λογική και «ὦ! τοῦ θαύματος», θεωρώ ότι βρήκα το θαμμένο-κρυμμένο μυστικό του, που όσες ανασκαφές κι αν γίνουν δε θα το εκμυστηρευτεί.

(Μάζεψε η φαντασία μου τις πέτρες του και τα αγκωνάρια από σπίτια σε χωριά, τον αναστύλωσε για να έρχονται οι επισκέπτες να θαυμάζουν αυτό που ήταν και όχι αυτό το θέαμα που άφησε των ανθρώπων η αδιαφορία και ο αδηφάγος χρόνος).

Πήρα το ιστορικό μονοπάτι, ιχνηλάτησα το πέρασμα της Ιστορίας, επισκέφτη-κα τις γύρω αρχαιότητες, Μενελαία, Φάριδα, Αμυκλαίον και στη συνέχεια περ-πάτησα πάνω στην Παράδοση τα αγνάρια, μέσα στα τοπωνύμια της ζωής.

Μια αναφορά στο παρελθόν, όσο κι αν φορτίζεται συναισθηματικά, δεν παύει να είναι αληθινή, ιστορική. Θεωρώ ότι έκανα αυτό που έχει πει ο αείμνηστος Ουίνστον Τσώρτσιλ «Όσο πιο πολύ πάμε πίσω στο παρελθόν, τόσο πιο μακριά στο μέλλον μπορούμε να δούμε».

Ευτυχώς, που οι παιδικές αναμνήσεις έχουν κολλήσει σαν γραμματόσημο στον φάκελο και τις λαβαίνουμε στου νου το γραμματοκιβώτιο κάθε φορά που η μνήμη τις φέρνει συστημένες από το παρελθόν, το πρόσφατο με μνήμες και αναμνήσεις που είναι η ζωή του, από της Παράδοσης το μακρινό που είναι η καρδιά της και το απώτερο της Ιστορίας που είναι η ψυχή της.

Θαρρώ, ότι, Ο άνθρωπος με τα μάτια ανοιχτά βλέπει το παρόν, με κλειστά αναπολεί το παρελθόν και ονειρεύεται το μέλλον.

Επίλογος

Δεν είναι πως τελείωσα επειδή δεν έχω κάτι άλλο να γράψω, ούτε γιατί μου σώθηκε το μελάνι, ή το χαρτί. Όταν γυρίζει κάποιος πίσω στον χρόνο, έρχονται μνήμες και αναμνήσεις, που όταν αρχίζει να γράφει, γράφει-γράφει και τελειωμό δεν έχει η γραφή γιατί κάθε φορά όλο και κάτι άλλο έρχεται στη μνήμη, όλο και κάτι άλλο ακολουθεί και τελειωμό δεν έχουν.

Όσο περνούσαν τα χρόνια, με τη σκέψη μου να τρέχει και με τη φαντασία μου να καλπάζει, με τις παιδικές μου μνήμες και αναμνήσεις στο μυαλό μου να στριμώνχονται ποια θα μπει μπροστά, όπως τα χελιδονάκια στη φωλιά τους που σπρώνχονται ποιο θα πάρει του άλλου τη μπουκιά από της μάνας τους το στόμα, όπως και τα παιδιά που «σκοτωνόμαστε» ποιο θα μπει μπροστά για να πάρει παγωτό.

Μέσα από προσωπικές εμπειρίες, ακούσματα που αντικατοπτρίζουν μια ζωή, μια εποχή, φρεσκαρίστηκε η μνήμη μου, χάρηκε η καρδιά μου, γαλήνεψε η ψυχή μου, καθώς μνήμες, αναμνήσεις και εικόνες γέμισαν της ζωής το ποτήρι και έφεραν ευθυμία, κέφι και χαρά, σαν το παλιό-καλό κρασί.

Και δεν το κρύβω, ήσαν και κάποιες που πνίγηκαν στο σάλιο, άλλες κάθισαν κόμπος στον λαιμό και αφού στάλαξε η πίκρα στην καρδιά, κατακάθισαν πηλά στην ψυχής το βαγένι, που δεν «ξερομαχιάζουν» οι δόγες του, μην πάρει της ζωής το κρασί αέρα και γίνει ξίδι.

Θεωρώ, ότι, με αυτό το πόνημά μου φέρνω στην επιφάνεια μια ζωή που έζησα και δύο κόσμους που γνώρισα, για να υπάρχουν ο ένας κοντά στον άλλο, καθώς της ζωής ο λαβύρινθος είναι ανεξερεύνητος, του χρόνου ο Μινώταυρος καιρο-φυλαχτεί και άγνωστο μέχρι πού θα φτάσει ο μίτος για να βγούμε στο ξέφωτο.

Κάπως έτσι το λέει και ο Γάλλος φιλόσοφος Alexis de Toc-queville: Όταν το παρελθόν δεν φωτίζει το μέλλον, το πνεύμα βαδίζει στο σκοτάδι.

Όσο είμαστε μικροί βιαζόμαστε να μεγαλώσουμε και όταν της ζωής το υφάδι φτάνει προς το τέλος του, με τον κόμπο να πλησιάζει στο χτένι, εκεί που του θανάτου το φάντασμα τρομάζει και του Χάρου τα χνώτα μυρίζουν χωματίλας, τότε ο άνθρωπος για το «τώρα» νοιώθει ανήμπορος και για το «μετά» αισθάνεται αβέβαιος.

Και καθώς βλέπει το έδαφος να φεύγει κάτω από τα πόδια του, ο ήλιος να γέρνει στη δύση του και η νύχτα να έρχεται με χασοφεγγαριά, τότε με την αγέραστη καρδιά του τη νεανική, παίρνει της μνήμης το κουβάρι στα χέρια του, ξετυλίγει τον μίτο με τις αναμνήσεις στον μάγγανο και ξαναζεί τα νιάτα, όχι μόνο «δυο φορές», αλλά όσες θέλει, υφαίνοντας ξανά και ξανά στου μυαλού του τον αργαλειό τη ζωή του από την αρχή.

Όπως λέει ο Ουίλιαμ Φώκνερ: Το παρελθόν δεν είναι νεκρό, θαρρώ ότι: Το πρόσφατο φαίνεται μέσα από τις μνήμες και αναμνήσεις που είναι η ζωή του, το απώτερο από την Παράδοση που είναι η καρδιά του και το μακρινό από την Ιστορία που είναι η ψυχή του.

Με αυτό, θέλησα να θυμηθώ και να πάρω μια γεύση από τα παλιά που είναι γραμμένα στις ζωής τον σκληρό δίσκο, για να μείνει η Παράδοση μιας εποχής που κινδυνεύει να ξεχαστεί και του χωριού η ιστορία που πάει να χαθεί.

Όσοι τα έζησαν να τα θυμηθούν, να τα ξαναζήσουν και να χαρούν, οι νεότεροι να δουν και να μάθουν πώς ήταν ο κόσμος αυτή την εποχή, να το λένε σε παιδιά και σε εγγόνια, έτσι ώστε κάθε γενιά να προσθέτει μια χάντρα στις ζωής το κομπολόι, έναν κρίκο στις Παράδοσης την αλυσίδα, για να έχει της εποχής την ταυτότητα στο χέρι του ο Πολιτισμός.

Με όσα θυμόμουν, με αυτά που είχα στη διάθεσή μου, με εκείνα που μου διηγήθηκαν συγχωριανοί, με φωτογραφικό υλικό δικό μου και δικό τους, θέλησα να απαθανατίσω μια εποχή (10ετία του 1960), με τους ανθρώπους που δεν έκρυβαν τη φτώχεια τους και δεν ένοιωθαν ντροπή, που στα μάτια τους φαινόταν η ψυχή τους, στα χείλη τους η αγάπη μέσα από την καρδιά τους, με την πίστη στη μασχάλη φυλαχτό και την ελπίδα κομποσκοίνι στο ζουνάρι.

Με τις γυναίκες στη ρούγα να πλέκουν με το βελονάκι το μέλλον των παιδιών τους και οι γιαγιάδες με τη ρόκα να γνέθουν το μαλλί για να το κάνουν χρυσάφι για τα εγγόνια, με τους άντρες στη δουλειά να χύνουν τον ιδρώτα τους και στην ταβέρνα να πνίγουν τον πόνο τους στο ποτήρι και να το στρώνουν στο τραγούδι, η φτώχεια έκανε το θαύμα της: το νερό-κрасί.

Με τα δυο χρυσά κύπελλα ας πίνουμε «στην υγεία μας!» και «στη μνήμη» όλων αυτών που έχουν «φύγει», αγωνιστές και ήρωες, πρωταγωνιστές σ' αυτή την παλιά ασπρόμαυρη ταινία με τα πλούσια συναισθήματα, για να ξέρουν οι επόμενες γενιές «από πού κρατάει η σκούφια τους».

Όσο για τους ομογενείς-συγχωριανούς που διψούν για πατρίδα, τους προσκαλώ με το πόνημά μου να έρθουν νοερά για ένα προσκύνημα στη «Σωτηρίτσα», να κάνουν ένα σεργιάνι στη Φάριδα, να δροσιστούν στου «Βαφειού τη Βρύση» και να απολαύσουν με την καρδιά και την ψυχή τους το χωριάτικο ψωμί.

Α..! και να γινόταν να καθίσουμε όλοι γύρω από τον σοφρά της πλατείας, με όλες εκείνες τις παλιές νοστιμιές, λουκάνικο και χοιρνομπουκιά από της ψυχής το λαήνι και να χορτάσουμε από τις λιχουδιές εκείνες που μοσχοβολούσε η γειτονιά από την λαγάνα και ευωδίαζε από την κολοκυθόπιτα.

Όπως έχει πει ο Αμερικανός ιεροκήρυκας Oliver G. Wilson: Ευτυχισμένη είναι η ψυχή που έχει κάτι να αναπολεί από το παρελθόν με περηφάνια και κάτι να προσδοκά από το μέλλον με ελπίδα.

Θεωρώ, λοιπόν, ότι παρελθόν, παρόν, μέλλον, είναι της ζωής οι τρεις ηλικίες, με την μικρότερη το παρόν. Αν και το παρόν από στιγμή σε στιγμή γίνεται παρελθόν, είτε το θέλουμε είτε όχι, μας ακολουθεί, το κουβαλάμε μέσα μας, αρκεί να μην το αφήνουμε να μπαίνει μπροστά και δεν μας αφήνει να προχωρήσουμε.

Κάθε άνθρωπος είναι και μια ιστορία, μικρή ή μεγάλη δεν έχει σημασία, που έχει χρέος να γράφει τα βιώματά του, καθότι όπως λέει ο σοφός λαός «τα γραπτά μένουν». Και μην ξεχνάμε ότι: Όσα ξεχαστούν είναι σαν να μην έγιναν και όσα είναι στη μνήμη δεν αλλάζουν.

Και τούτο γιατί της Παράδοσης ο προφορικός λόγος όσο περνούν τα χρόνια, κάποια θα ξεχαστούν, άλλα θα αλλάξουν, οπότε από της ζωής την αλυσίδα κάποιοι κρίκοι θα λείψουν, δεν θα περάσουν κάποια στις επόμενες γενιές, θα έχουν θαφτεί στο κοιμητήριο της λήθης και όπως έχει πει ο Γιώργος Σεφέρης: Σβήνοντας ένα κομμάτι από το παρελθόν είναι σαν να σβήνεις και ένα αντίστοιχο κομμάτι από το μέλλον.

Γι' αυτό πρέπει να σεβόμαστε το παρελθόν, να πιστεύουμε το παρόν και να αγαπάμε το μέλλον.

Πρόθεσή μου ήταν να προβάλω μια βασανισμένη γενιά και όχι η προσωπική μου προβολή.

Επιθυμία μου μέσα από τα παιδικά μου βιώματα να περιγράψω πώς ζήσαμε και μεγαλώσαμε τα παιδιά αυτή την εποχή.

Φιλοδοξία μου να απαθανάτισω την Παράδοση και τον Πολιτισμό μιας 10ετίας.

Σκοπός μου να μείνει αυτή η διαδρομή στον χρόνο πηγή πληροφοριών για να μη χαθούν τα αχνάρια μιας ζωής, αλλά να μείνουν κάποια λόγια και μερικές εικόνες, αυτόπτες μάρτυρες υπεράσπισης, ανεξίτηλες γραφές στα πρακτικά της τοπικής μας ιστορίας.

Ευελπιστώ το πόνημά μου να γίνει αφορμή για πρόλογο, να πάρουν άλλοι τη σκυτάλη, έτσι ώστε κάθε γενιά να αφήνει τη σφραγίδα της με την υπο-γραφή της.

Χαρά μου να συμπληρωθεί από συμπατριώτες, να συνεχίσει η νεότερη γενιά να προχωράει μπροστά και να ρίχνει μια ματιά στα περασμένα, όπως έχει πει και ο Καναδός επικοινωνιολόγος Μάρσαλ Μακ Λούαν: Καλό είναι να οδηγούμε προς το μέλλον κοιτάζοντας από τον καθρέφτη προς τα πίσω.

Περιεχόμενα

Πρόλογος
Εισαγωγή
Το Βαφειό στον χώρο και στον χρόνο

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ (Ἡ ζωή ἐν τάφῳ)
Ο Τάφος του Βαφειού
Ο αρχαιολόγος Χρήστος Τσουντας
Βιογραφικό
Η ανασκαφή του τάφου
Η τεχνική του τάφου
Τα ευρήματα
Τα χρυσά κύπελλα
Η τεχνική των κυπέλλων
Το «Βλησίδι»
Η "τάφρος"
Ο αρχαιολόγος Χρυσανθος Χρήστου.
Εργογραφία.
Η β΄ ανασκαφή
Η γνωριμία μου με τον Χρυσ. Χρήστου
Το μυστικό του τάφου
Το χαρτονόμισμα
Οι πωρόλιθοι
Το "λουτρό της Ωραιάς Ελένης"
Από την ιστορία στον μύθο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ξενάγηση στον χρόνο και στον χώρο
Η Φάριδα
Οι Αμύκλες
Το "Άμυκλαῖον"
Τα "Μενελαία"

ΜΕΡΟΣ Β΄

Περιήγηση στον χώρο και στον χρόνο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

«Ἐντός, ἐκτός καί ἐπί τά αὐτά»
Η «Ρίζα» της "Ριζάς"
Η "Βασιλική Πρόνοια"
Το "τάμα" της θεια-Βγενικής
Η Λεύκη

Του Μαχτιμπούμπεη - "Μαμούμπεη"
Τα Τοπωνύμια
Χάρτης Τοπωνυμίων
Η «Ρωμαίικη» συκιά
Η «Τσάμαινα»
Φυτικό και Ζωικό βασίλειο
Τα χρώματα και τα αρώματα της Φύσης
Χλωρίδα
Οι μουριές
Οι συκιές
"Τα μήλα των εσπερίδων"
Τα αμπέλια
Τα καλάμια
Το ψαθί "βούταμο"
Πανίδα
Ο άνθρωπος και τα ζώα
Η γλώσσα του σώματος
Η στοργή των ζώων
Της γάτας-μάνας η στοργή
Οι "πρώτες βοήθειες" του «Αλέκου»
Τα ζώα του σπιτιού
Οι "περιστερ(ι)ώνες"
Το πρώτο χελιδόνι
Το "κουκούλι"
Των μελισσών η κοινωνία
Οι "φλέβες" της γης
Άρδευση 139
Τα ποτάμια
Άρδευση και Ύδρευση
«Του Βαφειού η βρύση»
Τα πηγάδια

ΜΕΡΟΣ Γ΄
Παράδοση & Πολιτισμός

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1
Οίκος και οικογένεια
Ο οίκος
Τα σπόιτια του χωριού
Το πατρικό μου σπίτι
Η οικογένεια
Τρεις ηλικίες-τρεις γενιές μια οικογένεια
Το βιογραφικό μου αφήγημα
Η πρώτη μου μνήμη
Η πρώτη μεγάλη χαρά
Η "καλημέρα"

Η φιλοξενία
Τα γλυκά
Το «γουδί»
Ο καφές
Η "φλιτζανού"
Η Εστία
Το τζάκι
Το πρώτο σχολείο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Μύθοι και ιστορίες
Η "κυρά- καλή" και οι 12 μήνες
Η "κυρά-κακή" και οι δώδεκα μήνες
Το "στραβογιόφυρο"
Ο "βασιλιάς" των πουλιών
Από τον πόλεμο 1912 - '13
Η οπισθοχώρηση
Η "φανέλα του Στρατιώτη"
Από τον "εμφύλιο"
Στον Πάρνωνα
Στη μάχη του Μυστρά
Η γιαγιά μου η "Κωτσομύταινα"
Ο Στάθης
Ο Στάθης και τα "γαλιά"
Ο Στάθης και οι αντάρτες
Ο Στάθης και οι χωροφύλακες
Ο Στάθης "στο σκαμνί"

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

"Βίος και βιοπάλη"
Οικιακά
Ο φούρνος
Το ψωμί
Παροιμίες για το ψωμί
Τα ζυμαρικά
Η μπουγάδα
Το πλυσταριό
Το σαπούνι
Τα "θαύματα" της στάχτης
Αγροτικά
Οι "σεμπριές"
Το όργωμα
Η σπορά
Το βοτάνισμα
Τα δημητριακά
Ο "λύκος"

«Θέρος-τρύγος πόλεμος»
Ο θέρος
Ο τρύγος
Το ελαιομάζωμα
"Άρτος, έλαιον, οίνος"
Ο "άρτος"
Ο "οίνος"
Το "έλαιον"
Το "ξελουμπούκισμα"
Οι τσοπάνηδες του χωριού
"Κορκοφίγκι", "κολάστρα", "βραστογαλιά"
Το ψάρεμα στον Ευρώτα
Με δίχτυ και αξίνα
Με το πυροφάνι
Με το "χελοκόφινο"
Το ψάρεμα στον Ούρντε και στη Σοχά
Το "θερμοκήπιο" του μπαρμπα-Γιάννη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

«Μάθε τέχνη κι άστηνε
κι όταν πεινάσεις πιάστηνε»
Το "θερμοκήπιο του μπαρμπα-Γιάννη
Ο «μπαρμπέρης»
Ο «τσαγκάρης»
Ο "ράφτης"
Οι "οργανοπαίχτες"
Οι «γυρολόγοι»
Οι "Λαγκαδιανοί"
Ο «κοφινάς»
Ο «καρεκλάς»
Ο «γανωματής»
Ο «παγωτάς»
Ο «καστανάς»
Ο «ψιλικατζής»
Ο «αγωγιάτης»
Ο «ραβδοσκόπος»
Ο «τομαράς»
Ο «τσαμπάσης»
Ο "διακονιάρης"
Οι «μικροπωλητές» και η «λαϊκή»
Ο «Καραγκιόζης»
Στον παιδικό μου φίλο
Στους Ισχυρούς της Γης
Ο κινηματογράφος
Μελωδικές συσκευές

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

"Μικρό χωριό μεγάλη αντάρα"

Η πλατεία του χωριού

Οι ρούγες

Οι ταβέρνες

Το "σκαμπίλι"

Η μετανάστευση

Η επικοινωνία

Ο ταχυδρόμος

Το πρώτο λεωφορείο

Ο αθλητισμός

"Αθλητικός Όμιλος Βαφειού"

Το πανηγύρι της "Σωτηρίτσας"

Τα κάλαντα

Οι απόκριες

Τα "αερόστρατα"

Ο αητός

Η "Μουτζουροδευτέρα"

Η Μ. Εβδομάδα

Η Μ. Πέμπτη

Η Μ. Παρασκευή

Το Μ. Σάββατο

Η «Λαμπρή»

Η Δευτέρα του Πάσχα

Η Πρωτομαγιά

Ήθη και έθιμα

Κοινωνικές εκδηλώσεις

Η γέννηση

Η Βάφτιση

Ο Θάνατος

Αποφθέγματα για τον Θάνατο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Σοφίες και αγωνίες

του Λαού μας

Της γλώσσας μας οι ρίζες

Αρχαίες φράσεις-Λαϊκές εκφράσεις

Παροιμίες

Προβλέψεις και προγνώσεις

Παροιμίες για τους μήνες

Οι εποχές και οι μήνες

Οι μήνες

Οι μήνες κατά την αρχαιότητα

Ο αρχαίο Λακωνικό ημερολόγιο

Προλήψεις και δεισιδαιμονίες

Προλήψεις-προκαταλήψεις

Η "βασκανία"
Νεράιδες και φαντάσματα
Οι "καλικάντζαροι"
Τα "λυκοτσαρδά"
Τα βότανα "γιατροσόφια"
Επαλείψεις-εντριβές
Τα μυστήρια των αριθμών
Ο αριθμός επτά (7)
Ο αριθμός εννιά (9)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Παιδί=παιχνίδι = Ζωή
(Παίγνιον-παιγνίδι-παιχνίδι)
Παιχνίδι και παιδί
Παιδικές δημιουργίες
Παιδικές "εξορμήσεις"
"Επιδαπέδια" παιχνίδια
Η «ντρίλια»
Η «δωδεκάδα»
Ο «Βεζίρης»
Τα «πεντόβολα»
Ο "κουτσονίλιος"
Η "καρέλα»
Η «λούτσα»
Το «πιστόλι»
Τα «κολλάγκαθα»
Τα «βεργιά»
Οι παγίδες
Ο «βροχός»
Το «λάστιχο» (σφεντόνα)
Η μπάλα
Ο αγροφύλακας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Σχολική Ζωή
Από τη σχολική ζωή
Η πρώτη μέρα στο σχολείο
Διάλλειμα και αναψυχή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Εκκλησιαστικά
Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος, "Σωτηρίτσα"
Η 6η Αυγούστου
Το «νεκροταφείο»
«Το δέντρο της Σωτηρίτσας»
Η Αγία Θέκλα

Η Ζωοδόχος Πηγή

ΜΕΡΟΣ Δ΄

"Στιχουργήματα"

Το Βαφειό

Το «Βλησίδι»

Ο «Παλιόπυργας»

Το «δέντρο της Σωτηρίτσας»

Ο «Ίρης»

Η Αγία Θέκλα

"Του Βαφειού η βρύση"

Η "Ρωμαίικη συκιά"

ΜΕΡΟΣ Ε

Παραδοσιακό λεξιλόγιο

Ντοπιολαλιά

(ἔντοπος-ἐντόπιος-ντόπιος)

Επίλογος